

บทที่ 1

บทนำ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในภาษาไทย ที่คำบุพบทบางคำมีรูปเดียวกับคำกริยา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของภาษาไทยปัจจุบัน ว่าเป็นผลจากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามแนวคิดของคิรีโลวิช (Kuryłowicz, 1965) ซึ่งกล่าวว่า เป็นกระบวนการที่คำหลัก * หรือหน่วยสร้าง ** ในบริบทหนึ่งๆ กลายมามีหน้าที่ทางไวยากรณ์หรือคำซึ่งมีหน้าที่ทางไวยากรณ์อยู่แล้ว มีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น แนวคิดนี้เป็นแกนของทฤษฎี *การกลายเป็นคำไวยากรณ์* (grammaticalization) ทฤษฎีนี้ยังมีได้มีผู้ได้นำมาวิเคราะห์ภาษาไทยอย่างเป็นระบบครบถ้วนมาก่อน

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึง ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐาน ระเบียบวิธีที่ใช้ ขอบเขตของการวิจัย นิยามของคำสำคัญ ข้อมูลที่ใช้ วิธีดำเนินการ และประโยชน์จากการวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ในภาษาไทยปัจจุบัน มีปรากฏการณ์ทางภาษาที่คำบางคำ สามารถทำหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ได้หลายหน้าที่ เช่น ปรากฏเป็นคำหลัก (lexical word) คือเป็นคำนาม หรือคำกริยา และยังปรากฏเป็นคำไวยากรณ์ (grammatical word) บางชนิดในบริบทที่ต่างกันไปได้ด้วย เหมือนที่ นววรรณ พันธุเมธา (2534) กล่าวว่า ภาษาไทยไม่จำแนกคำอย่างเคร่งครัด คำที่เคยใช้ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง อาจนำไปใช้ทำหน้าที่อย่างอื่นได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนรูปคำ คำคำหนึ่งจึงอาจทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ ดังตัวอย่างในเอกสารเก่า คำบางคำทำหน้าที่ต่างไปจากปัจจุบัน เช่น

* เช่น คำนาม การ กลายเป็นอุปสรรค ทำคำกริยาให้เป็นคำนาม เช่น *การประทุษ* หรือคำกริยา ถูก กลายเป็นคำบ่งบอกกรรมวาจก เช่น *ถูกตัดค้อน*

** เช่นประโยค *ผมว่าน้อง* หน่วยสร้าง *ผมว่า* ที่เดิมเป็นประโยคกลายเป็นวลีที่มีหน้าที่ทางปริจเฉทบอกทัศนคติของผู้พูด ในบริบท *ผมคงตก, ผมว่า*

คำว่า *ใช้* ปัจจุบันใช้เป็นคำนาม แต่ก่อนสามารถใช้เป็นกริยาหมายความว่า ‘มีอาการป่วย’ ดังในตัวอย่าง

อนึ่งช้างต้นม้าต้น*ใช้* แลมิได้อยู่รักษาให้จำจงหนัก

(กฎหมายตรา ๓ ดวง หน้า 52)

= ‘ช้างต้นม้าต้นมีอาการป่วย...’

คำยืมจากภาษาอื่น อาจมีหน้าที่ต่างจากในภาษาเดิม เช่น คำว่า *ไถย* ภาษาเขมร เป็นคำกริยาหรือบุพบท แปลว่า ‘ตาม’ ไทยยืมมาใช้ว่า *โดย* ในไตรภูมิพระร่วงปรากฏเป็นคำกริยา ดังนี้

มันจึงเปนเปรตอยากเผ็ดเร็ดไว้ใหญ่หลวงนักหนา ... เพราะบาปกินสินจ้างบังคับ
ความมิโดยคลองธรรม นั้นแล

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 56-7)

= ‘...บังคับความไม่ตามทำนองคลองธรรม...’

การที่ *โดย* สามารถมีคำปฏิเสธ *มิ* นำหน้าได้ แสดงว่าเป็นคำกริยา ต่างจากในปัจจุบันที่ *โดย* เป็นคำบุพบท ไม่สามารถมีคำปฏิเสธนำหน้า ตัวอย่าง

เขา เดินทาง *โดย* รถไฟ *เขา เดินทาง *ไม่ โดย* รถไฟ

สำหรับภาษาไทยปัจจุบัน ผู้วิจัยได้พบตัวอย่างคำกริยา ที่มีรูปเดียวกันกับคำบุพบท ตามเกณฑ์ของวิจิตร ภาณุพงศ์ (2534) คำกริยาที่มีลักษณะเช่นนี้ ที่ผู้วิจัยพบในข้อมูลที่น่ามาศึกษา ได้แก่ คำว่า *ใกล้ ผ่าน และ ให้* ดังในบริบทตัวอย่างต่อไปนี้

1) เขาทำงาน *ใกล้* บ้าน

ใกล้ เป็นคำบุพบทปรากฏร่วมกับนามวลี *บ้าน และตามหลังคำกริยา ทำงาน

* ตามนิยามของ วิจิตร ภาณุพงศ์ (2534) นามวลี ประกอบด้วยคำนาม หรือคำนามกับส่วนขยาย

2) เขาติดต่อเพื่อน ผ่าน อินเทอร์เน็ต
ผ่าน เป็นคำบุพบทปรากฏร่วมกับนามวลี อินเทอร์เน็ต และตามหลังคำกริยา ติดต่อกับกรรมของคำกริยา คือ เพื่อน

3) บุษไปรษณีย์ส่งจดหมาย ให้ ประชาชน
ให้ เป็นคำบุพบทปรากฏร่วมกับนามวลี ประชาชน และตามหลังคำกริยา ส่ง

แต่ในบริบทอื่น ไกล ผ่าน ให้ ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เช่น

- 4) โรคเอดส์ เป็นภัยที่ ไกล ตัว
- 5) รถเมล์สายนี้ ผ่าน ถนนพระรามสอง
- 6) แม่ ให้ ขนม ลูก

ปรากฏการณ์เหล่านี้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ที่กล่าวว่า การที่คำในภาษาสามารถทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำหลัก และคำไวยากรณ์ ในบริบทที่ต่างกัน แสดงว่า คำนั้น ๆ ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาแล้ว โดยมีคำหลักเป็นแหล่งเดิมของคำไวยากรณ์บางคำ

แม้ว่าได้มีผู้ศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาอื่น ๆ ไว้แล้ว แต่ภาษาที่นำมาศึกษาเหล่านั้น ส่วนมากเป็นภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำตามหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาคนละประเภทกับภาษาไทยที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่าการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย จะแตกต่างออกไปจากภาษาอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร

เหตุผลที่ผู้วิจัย เลือกวิเคราะห์คำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา เนื่องจากเมื่อได้สังเกตเบื้องต้น พบว่าคำไวยากรณ์ที่มีรูปเดียวกับคำกริยามี 37 คำ ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทมากที่สุด เป็นจำนวน 23 คำ * หรือคิดเป็น 62.16 % ของคำไวยากรณ์ที่พบทั้งหมด จำนวนที่พบมากเช่นนี้จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา เพื่อจะได้เห็นลักษณะเด่นของคำไวยากรณ์ที่มาจากคำกริยา

* ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 3

นอกจากนั้นกฎเกณฑ์ที่ใช้จำแนกคำบุพบท ยังเป็นปัญหาที่นักภาษาศาสตร์ถกเถียงกันอยู่ ยังไม่เป็นที่ตกลงกัน ประกอบกับยังมิได้มีผู้ใดศึกษากระบวนการของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย โดยเฉพาะการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยามาก่อน การศึกษาครั้งนี้ นับว่ามีความสำคัญ เพราะจะให้คำตอบว่า คำบุพบทส่วนหนึ่งในภาษาไทยกลายมาจากคำกริยาจริงหรือไม่ และยังจะให้เกณฑ์ในการจำแนกหมวดคำบุพบทอีกด้วย

การศึกษาเกี่ยวกับคำในภาษาไทย ที่สามารถทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายหน้าที่ มีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้ว แต่ศึกษาเพียงบางแง่มุมเท่านั้น เช่น

แมรีเบ็ธ คล๊าก และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (Clark and Prasithrathsint, 1985) พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงพิเศษบางอย่าง ในภาษาแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอาจถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาในบริเวณนี้ ได้แก่ คำบุพบทบอกสถานที่ (locus prepositions) บางคำ ซึ่งมักจะแสดงลักษณะนามธรรมเกี่ยวกับการสัมพันธ์บอกสถานที่ (abstract locus case relation) และคำวิเศษณ์บอกสถานที่ (locus adverbs) บางคำ พบว่ามีรูปเดียวกับคำกริยาบอกสถานที่

ดิลเลอร์ (Diller, 1994) ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของภาษาตระกูลไท พบว่า มิได้เป็นไปอย่างตายตัวหรือทำนายได้ตามกฎภาษาศาสตร์ แต่มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์อย่างแตกต่างกัน ในแต่ละภาษาย่อย เนื่องจากปัจจัยทางกระบวนการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติ ซึ่งได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปริบทภาษาศาสตร์สังคม

จะเห็นได้ว่า ยังมีผู้ใดศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยเฉพาะกระบวนการกลายเป็นคำบุพบท ของคำกริยาในภาษาไทย ทั้งระบบอย่างสมบูรณ์มาก่อน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากข้อมูลที่พบในภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตเห็นปรากฏการณ์ ที่คำบุพบทจำนวนหนึ่ง มีรูปเดียวกับคำกริยา ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำแนกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาปริบทของคำบุพบท และคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน
2. เพื่อหาเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ ที่สามารถใช้แยกคำบุพบทออกจากคำกริยา
3. เพื่อตัดสินว่าคำบุพบทใดเกิดจากการกลายเป็นคำไวยากรณ์

(Grammaticalization)

4. เพื่ออธิบายกระบวนการกลายเป็นคำบุพบท ทางด้านวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์

1.3 สมมุติฐานในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานดังต่อไปนี้

1. คำบุพบทในภาษาไทยจำนวนหนึ่ง เป็นคำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยา
2. เงื่อนไขการกลายเป็นคำบุพบท ศึกษาได้จากบริบทที่บุพบทนั้นปรากฏ
3. กระบวนการกลายเป็นคำบุพบท มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์

และอรรถศาสตร์ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา ตามทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ กระบวนการทางอรรถศาสตร์ ได้แก่ การเกิดความหมายทั่วไป (generalization) การคงเค้าความหมายเดิม (persistence) การที่ความหมายเดิมจางลง (bleaching) และ การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) ส่วนกระบวนการทางด้านวากยสัมพันธ์ ได้แก่ การบังคับการปรากฏ (obligatorification) และ การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) โดยกระบวนการเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว (unidirectionality) และมีความต่อเนื่องกัน (continuum)

1.4 ระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยมีระเบียบวิธีดังนี้

1.4.1 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในข้อหนึ่ง และสอง ผู้วิจัยสำรวจข้อมูลในภาษาไทย ปัจจุบัน ในบทความที่สุ่มเลือกมาจากวารสาร และนิตยสารด้านต่าง ๆ โดยพิจารณาจากบริบทของคำ ตามที่ปรากฏรูปให้เห็นในโครงสร้างผิว พบว่ามีคำ 23 คำ ที่สามารถปรากฏเป็นได้ทั้งคำกริยา และคำบุพบท ในบริบทที่ต่างออกไป ซึ่งตามทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คำหลัก คือคำกริยา เหล่านั้น เป็นแหล่งเดิม (source) ของคำไวยากรณ์ พร้อมกับสำรวจว่ามีเกณฑ์อะไรบ้าง ที่สามารถจำแนกคำบุพบท ออกจากคำกริยาได้

ผู้วิจัยประมวลแนวทางจำแนกหมวดคำ จากทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง ของ วิจิตรนันทน์ ภาณุพงศ์ (2534) ซึ่งเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ที่ประมวลมาได้ สามารถจำแนกคำที่นำมาศึกษา ออกเป็น 2 หมวดคำ คือ หมวดคำกริยา และ หมวดคำบุพบท เกณฑ์ที่ใช้จำแนกมี 3 เกณฑ์ ได้แก่ ตำแหน่งของคำที่สัมพันธ์กับนามวลี การปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ และการแยกนามวลีออกจากบุพบทวลี โดยผู้วิจัยได้กำหนดบริบทของคำบุพบท ว่าเป็นคำที่ปรากฏร่วมกับนามวลีเสมอ เพราะเป็นลักษณะเด่นที่สุดของคำบุพบทที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ส่วนในบริบทอื่นๆที่คำบุพบทอาจ

ปรากฏได้นั้น ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ไม่เป็นที่ยุติ ผู้วิจัยจึงไม่รวมปริบทเหล่านั้นเข้ามาในขอบเขตของงานวิจัยนี้ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาเฉพาะลักษณะที่มีร่วมกันระหว่างคำบุพบทกับคำกริยา เพื่อแสดงการกลายเป็นคำบุพบทของคำกริยาเท่านั้น

คำที่มีลักษณะของหมวดคำ ตามเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ข้างต้นเหล่านี้ ผู้วิจัยจัดให้เป็นคำในหมวดคำนั้น ๆ และนำมาวิเคราะห์ขั้นต่อไปตามแนวคิดแบบไวยากรณ์หน้าที่ ของ กิวอน (Givón, 1979, 1984) ซึ่งจะสามารถวิเคราะห์ในแนวทางทฤษฎีต้นแบบ* (Prototypical Theory) ได้ว่า คำที่มีลักษณะของหมวดคำครบถ้วน จะถูกจัดให้เป็นสมาชิกต้นแบบของหมวดคำ (prototypical member) ส่วนคำที่มีลักษณะไม่ครบถ้วนจะถูกจัดให้เป็นสมาชิกรอบนอกของหมวดคำ (peripheral member)

สำหรับการจำแนกหมวดคำในทางอรรถศาสตร์ ผู้วิจัยได้ใช้คำอธิบายความหมายของคำกริยา โดยเซฟ (Chafe, 1970) มาเป็นแนวทางจำแนกความหมายของคำกริยาออกจากคำบุพบท และจำแนกความหมายของคำบุพบท ตามทฤษฎีไวยากรณ์การกรของฟิลล์มอร์ (Fillmore, 1968) เพื่อกำหนดเป็นเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ ใช้จำแนกหมวดคำได้ 2 หมวด เช่นเดียวกันกับเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ มี 2 เกณฑ์คือ เกณฑ์ลักษณะทางความหมายของหมวดคำกริยา และหมวดคำบุพบท คำที่มีลักษณะครบถ้วนตามเกณฑ์แต่ละเกณฑ์ดังกล่าว จะจัดให้เป็นสมาชิกต้นแบบของหมวดคำนั้น ๆ

ในกรณีที่เกิดปัญหาความกำกวมในการจำแนกหมวดคำ เมื่อคำคำหนึ่งมีลักษณะของหมวดคำมากกว่าหนึ่งหมวด เช่น คำบุพบทที่มีลักษณะส่วนใหญ่ของหมวดคำบุพบท แต่มีไม่ครบถ้วนทุกลักษณะเหมือนสมาชิกต้นแบบ และมีลักษณะบางอย่างของหมวดคำกริยาด้วย เมื่อตัดสินตามทฤษฎีต้นแบบ จะถือว่าคำบุพบทที่มีลักษณะเช่นนี้ เป็นสมาชิกรอบนอกของหมวดคำบุพบท ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คำนี้เริ่มมีการกลายเป็นคำไวยากรณ์บางส่วน แต่ยังไม่สมบูรณ์

1.4.2 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในข้อสามและสี่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ และจำแนกประเภทของปริบทของคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา และคำกริยาที่มีรูปเดียวกับคำบุพบท ซึ่งได้ตั้งสมมุติฐานว่าเป็นแหล่งเดิมของคำบุพบทเหล่านั้น ผู้วิจัยจะศึกษาว่าความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์ของคำกริยา สอดคล้องกับความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์ ในกระบวนการของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) หรือไม่ กล่าวคือ คำนั้น ๆ จะต้องมีการสูญเสียคุณสมบัติตาม

* ทฤษฎีการจำแนกหมวด โดยหมวดหนึ่ง ๆ มีคุณสมบัติประจำหมวดจำนวนหนึ่ง ถือเป็นคุณสมบัติต้นแบบ สมาชิกในหมวดนั้น อาจมีคุณสมบัติไม่เท่ากัน เฉพาะสมาชิกที่มีคุณสมบัติครบถ้วน จึงจะถือว่าเป็นสมาชิกต้นแบบ รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในบทบททบทวรรณกรรม

หมวดหมู่เดิม (decategorization) ที่เป็นคำกริยา ได้แก่ การบังคับการปรากฏในปริบท (obligatorification) และมีการจัดหมวดหมู่ใหม่ (reanalysis) เป็นคำบุพบท ซึ่งเป็นความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์ ที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างทางอรรถศาสตร์ ระหว่างคำกริยา กับคำบุพบท ที่มีรูปเดียวกัน ว่าสอดคล้องกับความแตกต่างทางอรรถศาสตร์ ในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์หรือไม่ กล่าวคือ คำนั้น ๆ จะต้องผ่านกระบวนการที่ความหมายเดิมจางลง (bleaching) การคงเค้าความหมายเดิม (persistence) และการเกิดความหมายทั่วไป (generalization) หรือ การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) จากมโนทัศน์มิติหนึ่งไปอีกมิติหนึ่ง เช่นจากมิติพื้นที่ไปเป็นมิติเวลา ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ ระหว่าง คำหลักที่เป็นแหล่งเดิม กับคำไวยากรณ์ซึ่งเกิดขึ้นใหม่

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการกลายเป็นคำบุพบท จากคำกริยาที่ปรากฏผลอยู่ในภาษาปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงจะศึกษาในแนวทางภาษาเฉพาะสมัย โดยเก็บข้อมูลจากภาษาไทยปัจจุบันเท่านั้น และเนื่องจากผู้วิจัยไม่เจาะจงว่าจะศึกษาทำเนียบภาษาใด หรือ ภาษาย่อยภาษาใดภาษาหนึ่ง จึงเก็บข้อมูลเฉพาะจากภาษาเขียน ที่เป็นภาษาไทยมาตรฐาน

1.6 นิยามคำสำคัญที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ในงานวิจัยนี้ จะมีคำบางคำที่ถูกกล่าวถึงอยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงได้ประมวลความหมาย และคำจำกัดความเกี่ยวกับคำเหล่านี้ โดยสรุปเป็นคำนิยาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

1.6.1 คำหลัก (lexical word)

คำหลักเป็นคำที่อยู่ในหมวดคำประเภทที่อาจเพิ่มจำนวนได้ไม่จำกัด สามารถสื่อความหมายที่เป็นใจความหลักของประโยค และความหมายนี้เป็นเอกเทศเฉพาะตัว คำหลักสื่อความหมายได้โดยลำพัง ไม่ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วย เช่น คำนาม สื่อความหมายถึงสิ่ง คำกริยา สื่อความหมายถึงการกระทำ เหตุการณ์ หรือสภาพ ของสิ่ง คำคุณศัพท์ สื่อความหมายถึงลักษณะของสิ่ง และ คำวิเศษณ์ สื่อความหมายถึงลักษณะของการกระทำ

คำหลักสามารถปรากฏตามลำพังเป็นหน่วยสร้างได้ และมีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นๆน้อย เช่นคำกริยา สามารถปรากฏกับนามวลี คำวิเศษณ์ หรือคำช่วยกริยา ก็ได้ แต่คำบุพบทซึ่งเป็นคำไวยากรณ์ ต้องปรากฏร่วมกับนามวลีเท่านั้น หมวดคำหลักในงานวิจัยนี้ มี 1 หมวดคำ ได้แก่ หมวดคำกริยา

1.6.2 คำกริยา (verb)

คำกริยาเป็นคำหลักที่แสดงเหตุการณ์ อากาการ หรือสภาพของประธานในประโยค อาจปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยว หรืออาจมีคำกริยาอื่นมาปรากฏร่วมด้วยก็ได้ ทั้งนี้จะต้องมีลักษณะตามเกณฑ์การจำแนกคำว่าเป็นคำกริยา เช่นปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธได้ ดังจะกล่าวถึงในบทที่ 3 ต่อไป

1.6.3 คำไวยากรณ์ (function word)

คำไวยากรณ์ เป็นคำที่อยู่ในหมวดคำประเภทปิด มีจำนวนจำกัด และไม่ค่อยเพิ่มปริมาณ เป็นคำที่ไม่สามารถสื่อความหมายที่เป็นใจความหลักของประโยค คำไวยากรณ์ไม่อาจสื่อความหมายได้โดยลำพัง ต้องอาศัยคำหลัก หรือบริบทมาช่วย ตัวอย่างเช่น คำบุพบทบางคำอาจมีความหมายบ่งการกสถานที่ หรือเวลา แต่ต้องมีนามวลีปรากฏร่วมด้วย จึงจะทราบว่าในบริบทนั้นคำบุพบทดังกล่าวบ่งการกใด

คำไวยากรณ์เป็นคำที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำหลัก หรืออนุประโยค หรือแสดงลักษณะทางไวยากรณ์ของคำหลัก คำไวยากรณ์มีข้อจำกัดในการปรากฏ กล่าวคือ ไม่สามารถปรากฏโดยลำพังเป็นหน่วยสร้างได้ ต้องปรากฏร่วมกับคำหลัก และมีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นๆ มาก โดยจะปรากฏเฉพาะในบางบริบทเท่านั้น

1.6.4 คำบุพบท (preposition)

คำบุพบทเป็นคำไวยากรณ์ประเภทหนึ่ง ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์เชิงการกระหว่างคำหลัก คือคำกริยา กับนามวลีที่คำบุพบทนั้นปรากฏร่วมด้วย การตัดสินใจว่าคำนั้นๆ เป็นคำบุพบทหรือไม่ จะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 3 และบทที่ 4 ซึ่งว่าด้วยลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำบุพบทที่จะนำมาศึกษา ซึ่งเป็นคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา

1.6.5 อุปลักษณ์ (metaphor)

อุปลักษณ์ คือการเปรียบเทียบความหมายของสิ่งหนึ่ง กับอีกสิ่งหนึ่ง ส่วนใหญ่แล้ว สิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ หรืออุปมา จะมีความหมายที่เป็นรูปธรรมกว่าสิ่งที่จะเปรียบเทียบด้วย หรืออุปไมย ตัวอย่างเช่นอุปลักษณ์ **รัฐบาล ตั้งทีม ภู เศรษฐกิจ** ในที่นี้ **เศรษฐกิจ** ซึ่งเป็นนามธรรม ถูกนำมาเปรียบเทียบกับ **เรือ** ซึ่งเป็นนามวลีที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากคำกริยา **ภู** โดยปกติ จะปรากฏร่วมกับ **เรือ** เพื่อให้เข้าใจว่า **เศรษฐกิจ** มีสภาพเหมือน **เรือ** ที่จม และ **รัฐบาล** กำลัง แก้ไขให้พ้นจากสภาพที่เป็นอยู่

1.6.6 สมาชิกต้นแบบ (prototype member)

ตามการจำแนกหมวดหมู่แนวทางทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory) สมาชิกต้นแบบ คือสมาชิกในหมวดหมู่ที่มีคุณสมบัติประจำหมวดหมู่นั้น ๆ ครบถ้วน นับเป็นตัวอย่าง หรือตัวแทนของหมวดหมู่ได้ ถ้าเปรียบเทียบกับมิติพื้นที่ และหมวดหมู่เป็นรูปร่างกลม สมาชิกต้นแบบก็ อยู่ที่จุดศูนย์กลางของหมวดหมู่

1.6.7 สมาชิกรอบนอก (peripheral member)

สมาชิกรอบนอก คือ สมาชิกในหมวดหมู่ที่มีคุณสมบัติประจำหมวดหมู่นั้น ๆ ไม่ครบถ้วนเหมือนสมาชิกต้นแบบ ถ้าเปรียบเทียบกับมิติพื้นที่ และหมวดหมู่เป็นรูปร่างกลม สมาชิกรอบนอกก็จะอยู่ห่างจากศูนย์กลางไปทางขอบนอกของวงกลม หากยังมีคุณสมบัติประจำหมวดหมู่น้อยลง ก็จะมีอยู่ห่างจากศูนย์กลาง และอยู่รอบนอกยิ่งขึ้น จนอาจหลุดจากขอบเขตของหมวดหมู่เดิม ไปอยู่หมวดหมู่ใหม่ได้

1.6.8 คำที่มีรูปเดียวกับคำกริยา

คำที่อยู่ในขอบเขตงานวิจัยนี้ คือคำที่มีรูปเดียวกันทั้งคำกริยา และคำบุพบท กล่าวคือ ในปริบทที่ต่างกัน คำเหล่านี้จะสามารถปรากฏเป็นคำบุพบท หรือคำกริยาได้

1.7 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1.7.1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น จากงานวิจัยเกี่ยวกับคำบุพทในภาษาไทย เช่น งานวิจัยของ สุมิตรา อังวัฒนกุล (2509) และ นันทกา พหลยุทธ (2525)

1.7.2 ผู้วิจัยเพิ่มเติมข้อมูลจากความรู้ทางภาษาของตนเอง และเจ้าของภาษาคนอื่น ๆ ที่มีเพศ วัย และวุฒิการศึกษาต่าง ๆ กัน เพื่อให้ได้ภาพรวมของภาษาที่ค่อนข้างจะครอบคลุมมากที่สุด แล้วนำความรู้นี้ไปใช้ทดลองจำแนกข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ที่ตีพิมพ์ในช่วงเวลาดังแต่เดือนมีค.-พ.ค. 2537 เพื่อเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับปริบทของคำบุพท และคำกริยา

1.7.3 จากข้อ 1.7.1 และ 1.7.2 ผู้วิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้นว่า ในภาษาไทยมีคำบุพทอยู่จำนวนหนึ่ง ที่มีรูปเดียวกับคำกริยา และตามที่พบในข้อมูลทดลอง คำเหล่านี้มีลักษณะการปรากฏในปริบท เป็นลักษณะเฉพาะของหมวดคำแต่ละหมวด ผู้วิจัยจึงได้นำคำบุพทดังกล่าว มาเป็นคำสำคัญเพื่อตรวจสอบในข้อมูลจริงที่จะใช้ในการวิจัย พบว่ามีคำสำคัญ จำนวน 23 คำ สามารถปรากฏเป็นได้ทั้งคำกริยา และคำบุพท ในปริบทที่ต่างกัน ข้อมูลจริง ซึ่งเป็นบทความที่ผู้วิจัยสุ่มเลือกจากวารสาร และนิตยสาร ในด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว สถาปัตยกรรม มันทนศิลป์ เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ฯลฯ ที่ตีพิมพ์ในระหว่างปีพ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2537 โดยได้รับความอนุเคราะห์จากฐานข้อมูลของห้องปฏิบัติการวิจัยภาษาและวิทยาการความรู้ (LINKS) ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน ซึ่งทางห้องปฏิบัติการฯ ได้จัดเก็บบทความเหล่านี้ไว้เป็นฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการวิจัยและพัฒนาการแปลภาษาด้วยคอมพิวเตอร์ ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สุ่มเลือกมา มีจำนวน 212 แฟ้มข้อมูล รวมเป็นความจุทั้งหมด 1 เมกะไบต์

1.8 วิธีดำเนินการวิจัย

1.8.1 ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ที่ได้มีผู้ศึกษาไว้ในภาษาอื่น ๆ ทั้งทางด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ รวมทั้งการศึกษาที่เป็นพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับหัวข้อนี้ ได้แก่ การจำแนกหมวดหมู่ และการจำแนกคำหลักกับคำไวยากรณ์ ตามแนวคิดทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิม ไวยากรณ์โครงสร้าง ไวยากรณ์การก ไวยากรณ์หน้าที่ และทฤษฎีต้นแบบ

ผู้วิจัยยังได้ทบทวนวรรณกรรมด้านไวยากรณ์ไทย ทั้งที่เป็นไวยากรณ์ดั้งเดิม และไวยากรณ์โครงสร้าง ร่วมกับงานวิจัยเกี่ยวกับคำไวยากรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับคำบุพบท ทั้งในแง่การศึกษาเปรียบเทียบต่างสมัย ซึ่งแสดงถึงจำนวนของคำบุพบทที่ปรากฏในสมัยต่างๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน และในแง่การศึกษาเฉพาะสมัย ที่ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ และความหมายของคำบุพบท

1.8.2 จากพื้นฐานความรู้ในข้อ 1.8.1 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะกับบริบทที่พบในบทความต่างๆ จากหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนมี.ค.-พ.ค. 2537 โดยหาคำที่งานวิจัยต่างๆ ได้กล่าวไว้ว่าเป็นคำบุพบท และคำที่มีรูปเดียวกันที่เป็นคำกริยาได้ ผู้วิจัยยังได้พบคำที่มีลักษณะดังกล่าวอีกจำนวนหนึ่ง นอกเหนือจากที่มีผู้ได้กล่าวถึงแล้ว โดยผู้วิจัยได้จำแนกหมวดคำ ตามเกณฑ์จากทฤษฎีไวยากรณ์ไทยแบบโครงสร้างที่ศึกษาไว้แต่เดิม พร้อมกันนั้นผู้วิจัยก็ได้คัดเลือก และดัดแปลงเกณฑ์การจำแนกหมวดคำบางเกณฑ์ ตามลักษณะที่แท้จริงของบริบทที่พบในการศึกษาลักษณะนี้ เพื่อให้ได้เกณฑ์ชั้นทดลองที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่จะเน้นที่คำบุพบท และคำกริยาโดยเฉพาะ

จากการศึกษาลักษณะ ผู้วิจัยได้พบว่า คำที่มีรูปเดียวกันทั้งคำกริยา และคำบุพบท มีจำนวน 23 คำ จึงได้นำไปใช้เป็นคำสำคัญ (key word) ในการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลภาษาที่ห้องปฏิบัติการฯ โดยวิธีการสุ่มเลือก

1.8.3 เมื่อได้ข้อมูลข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคัดเลือกคำของห้องปฏิบัติการฯ ซึ่งสามารถตัดปริจเฉทที่มีคำสำคัญที่ต้องการปรากฏอยู่ ออกมาจากบทความทั้งเรื่องได้ ด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยได้ข้อมูลเป็นปริจเฉท ซึ่งมีคำที่ต้องการศึกษาปรากฏอยู่

1.8.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์คำสำคัญในข้อมูลที่สืบค้นมาได้ โดยใช้เกณฑ์จำแนกหมวดคำชั้นทดลองที่ได้มาจากข้อ 1.8.2 และทำการทดสอบกับลักษณะบริบทที่พบในข้อมูลที่สุ่มเลือกมาอีกชั้นหนึ่ง เพื่อสรุปเป็นเกณฑ์ในการจำแนกหมวดคำในขั้นต้นในงานวิจัยนี้ โดยใช้ทั้งเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ และเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ เหตุที่ผู้วิจัยใช้แนวทางจากทฤษฎีไวยากรณ์ไทยแบบโครงสร้าง ที่มีการจำแนกหมวดคำออกจากกันอย่างเด็ดขาด เพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะจำแนกหมวดคำบุพบทที่พบในบริบท ให้แยกออกจากหมวดคำกริยาอย่างชัดเจน เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ในขั้นต่อไป และเพื่อคัดเลือกคำที่จะอยู่ในขอบเขตงานวิจัยนี้ให้มีเฉพาะคำกริยา และคำบุพบทเท่านั้น ส่วนคำที่อยู่นอกขอบเขตงานวิจัยนี้ เช่น คำวิเศษณ์ คำช่วยกริยา และคำสันธาน หรือคำกริยา

กับคำบุพบทที่ปรากฏเป็นคำประสม และ ส่วนวน ผู้วิจัยก็จะสามารถคัดออกได้ ดังตัวอย่างในภาคผนวกที่ 1

เมื่อจำแนกหมวดคำของคำสำคัญ และคัดเลือกเฉพาะหมวดคำที่อยู่ในขอบเขตงานวิจัยนี้ได้แล้ว ดังตัวอย่างในภาคผนวกที่ 2 ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์บริบทของคำเหล่านั้น ตามแนวทางทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่ของ กิวอน (Givón, 1979, 1984) ซึ่งมีการจำแนกหมวดคำตามทฤษฎีต้นแบบอันเป็นลักษณะที่เอื้อต่อการวิเคราะห์การกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพราะทฤษฎีนี้ไม่จำแนกหมวดคำออกจากกันอย่างเด็ดขาด คำหนึ่ง ๆ ที่เป็นคำในหมวดคำหลักอาจมีลักษณะของหมวดคำไม่ครบ ทำให้คำดังกล่าวสามารถมีพัฒนาการเป็นคำไวยากรณ์ได้ คำที่มีลักษณะของหมวดคำไม่ครบนี้ มีฐานะเป็นสมาชิกรอบนอกของหมวดคำ ส่วนคำที่มีลักษณะของหมวดคำครบถ้วน มีฐานะเป็นสมาชิกต้นแบบของหมวดคำ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บริบทของคำบุพบท และเปรียบเทียบกับบริบทของคำกริยา ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในด้านวากยสัมพันธ์ ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์บริบทของคำสำคัญ ทางด้านอรรถศาสตร์ โดยวิเคราะห์ว่า เมื่อคำสำคัญนั้น ๆ ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท หรือคำกริยา จะมีลักษณะทางอรรถศาสตร์ที่เหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และคำเหล่านั้นในบริบทใดเป็นสมาชิกต้นแบบ หรือสมาชิกรอบนอกของหมวดคำ และวิเคราะห์คำบุพบทว่า มีลักษณะความเป็นต้นแบบ หรือรอบนอก ทางด้านอรรถศาสตร์ กับวากยสัมพันธ์อย่างสอดคล้องกันหรือไม่ และลักษณะต้นแบบ หรือรอบนอกของคำบุพบท สะท้อนให้เห็นลักษณะการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จากคำกริยาอย่างไร ความถี่ในการปรากฏของคำในหมวดคำกริยาเปรียบเทียบกับคำบุพบท แสดงไว้ในภาคผนวกที่ 3

1.8.5 ผู้วิจัยประมวลลักษณะทางวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ ของคำบุพบท กับคำกริยา มาวิเคราะห์ตามทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เพื่ออธิบายกระบวนการกลายเป็นคำบุพบทของคำกริยาในภาษาไทย

1.9 ประโยชน์จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีประโยชน์ดังนี้

1. ให้แนวทางใหม่ในการวิเคราะห์คำบุพบทในภาษาไทย
2. ให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจำแนกหมวดคำที่มีรูปเดียวกันในภาษาไทย
3. ให้ความรู้เรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย

4. ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลวัตของภาษา
5. ให้ข้อสรุปที่สนับสนุนความเป็นสากลของทิศทางการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย